

Voortgangsrapportage 2017 Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020

Samenvatting

Op 14 december 2014 heeft ons college het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020 (MJPBO) vastgesteld. Deze rapportage beschrijft de voortgang van de uitvoering van het MJPBO in 2017. Met het MJPBO geeft de provincie uitwerking aan de Omgevingsvisie 2014 voor wat betreft bodem en ondergrond. Daarnaast geeft de provincie hiermee uitvoering aan de afspraken uit het 'Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020' van 17 maart 2015 tussen het Rijk, Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen (UvW).

Het MJPBO stoelt op vier pijlers, waarbij de bodem de verbindende factor is. Deze pijlers zijn:

- waarborgen van gezondheid van mens en bodem- en watersysteem
- transitie naar duurzame energievoorziening
- duurzaam beheer van (grond)water
- werken aan een gezonde toplaag voor landbouw, natuur en klimaat

Het overkoepelende doel is een ruimtelijke inrichting waarbij rekening gehouden wordt met bodem en ondergrond. Bij de uitvoering werken we samen met partners en willen we gebruik maken van de energieke samenleving.

Het MJPBO biedt een raamwerk voor activiteiten voor een periode van zes jaar. Daarbinnen kan worden meebewogen met de ontwikkelingen die zich voordoen en de betrokkenheid van partners. De dekking van het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020 komt uit de middelen op de begroting voor kerntaak 2 Milieu, energie en klimaat, plandoel Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland en uit de Decentralisatie Uitkering Bodembescherming.

De totale bestedingen in 2017 bedroegen circa € 6,0 miljoen. De uitgaven aan de bodemsaneringen (onderdeel van 'Waarborgen van gezondheid van mens en bodem- en watersysteem') vormen nog steeds het grootste deel. Met het afronden van de aanpak van de spoedlocaties en de verdere omslag naar het werken met partners aan duurzaam gebruik ondergrond zullen de bestedingen naar verwachting de komende jaren gaan verschuiven naar de andere onderdelen.

Voor het onderdeel 'Ruimtelijke inrichting met begrip van de ondergrond' zijn projecten uitgevoerd die een bijdrage hebben geleverd aan een meer bewuste omgang met de ondergrond in ruimtelijke planprocessen en in het maken van afwegingen daarbinnen. Het accent ligt daarbij op initiatieven die de verschuiving van taken naar de gemeenten faciliteren, de zogenaamde Warme Overdracht en integraliteit met andere thema's zoals klimaat, biodiversiteit en energie.

In 2017 is opnieuw volop ingezet op de aanpak van spoedeisende bodemverontreinigingslocaties. Ook de asbestproblematiek vroeg om aandacht. Daarnaast is gewerkt aan het voorkomen van nieuwe verontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden. De besteding op het onderdeel 'Waarborgen van gezondheid voor mens en bodem- en watersysteem' bedroeg in 2017 in totaal circa € 5 miljoen. In de komende jaren zal de aanpak van de spoedeisende bodemverontreinigingen meer en meer een onderdeel worden van de integrale omgevingskwaliteit.

Voor het onderdeel 'Transitie naar een duurzame energievoorziening' is in 2017 ingezet op de ontwikkeling voor het benutten van energie uit de bodem. Het ging hier met name om voorbereidende activiteiten zoals een seismisch onderzoek, gericht op een mogelijke proefboring. Op landelijk niveau vindt afstemming plaats met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de andere provincies. Binnen de Green Deal - waar het project Parengo onderdeel van uitmaakt - richt men zich nu op het verkrijgen van kennis van de diepere ondergrond. Daarna wordt besloten welk project (1 van de 7) de eerste boring gaat doen. In de komende jaren blijven wij deze ontwikkeling volgen en daar waar het onze belangen dient stimuleren.

Bodem en water kunnen niet los van elkaar gezien worden. Het gaat om één bodem- en watersysteem. Daarom is er vanuit het MJPBO een directe relatie met het programma Water, met name ten aanzien van de waterkwaliteit. In 2017 is een onderzoek uitgevoerd gericht op de belasting van grond en grondwater door diergeneesmiddelen en een onderzoek naar opkomende stoffen in oppervlaktewater en grondwater. Ook is een project gestart gericht op vermindering van mogelijke belasting van grond en grondwater door verouderde niet meer toegestane gewasbeschermingsmiddelen.

Er is gestart met een implementatieplan met de gemeenten om te komen tot efficiënte en doelmatige uitvoering van de provinciale omgevingsverordening gericht op de bescherming van grondwater. Daarnaast zijn stappen gezet in de dialoog over strategische grondwatervoorraden in het kader van de Structuurvisie voor de Ondergrond van het rijk. De bestedingen op het onderdeel 'Duurzaam beheer van (grond)water' bedroegen in 2017 circa € 400.374. In 2018 en verder zullen steeds meer projecten worden opgeschaald en breed toepasbaar worden gemaakt.

De activiteiten in het kader van het onderdeel 'Werken aan een gezonde toplaag voor landbouw, natuur en klimaat' waren zijn in 2017 meerdere projecten in gang gezet. De projecten richten zich op bewustwording bij partijen in het landelijk gebied en de ontwikkeling en spreiden van kennis. De besteding op dit onderdeel bedroeg in 2017 circa € 1,0 miljoen. In 2017 en verder zullen steeds meer projecten worden opgeschaald en breed toepasbaar worden gemaakt.

Vanuit het programma bodem en ondergrond is het initiatief genomen om tot een brede aanpak voor de agrarische sector te komen. Breed vanuit de optiek dat de maatregelen meerder opgaven moeten dienen. Denk daarbij aan klimaat, water en biodiversiteit.

In het licht van het faciliteren van kennisdelen, bewustwording en netwerken hebben we actief bijgedragen aan de Gelders Ondergrond Overleg en diverse regionale en landelijke adviesgroepen. Met de transitie die de komende jaren wordt voorzien wil de provincie een rol vervullen bij het op orde brengen van processen, informatiesystemen, netwerken en de bewustwording. Daarbij vervagen de sectorale grenzen tussen water, natuur, energie en bodem.

1. Inleiding

Op 14 december 2014 heeft ons college het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020 (MJPBO) vastgesteld. Dit meerjarenprogramma is ter kennisname aan Uw Staten aangeboden (PS2014-985). Ons college heeft aan uw Staten toegezegd u te informeren over de voortgang van het meerjarenprogramma. Daarom bieden wij u deze voortgangsrapportage over de uitvoering van het MJPBO in 2017 ter kennisname aan.

Met het MJPBO geeft de provincie uitwerking aan de Omgevingsvisie 2014 voor wat betreft bodem en ondergrond. Daarnaast geeft de provincie hiermee uitvoering aan de afspraken uit het 'Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020' van 17 maart 2015 tussen het Rijk, IPO, VNG en UvW.

In hoofdstuk 2 worden de doelen van het MJPBO beschreven. In hoofdstuk 3 komt het karakter van het MJPBO qua programmering en financiering aan de orde, evenals de bestedingen in 2017. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de realisatie van activiteiten en projecten. In hoofdstuk 5 wordt afgesloten met de conclusie.

2. Doelen en kaders MJPBO

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie signaleert de provincie dat de maakbaarheid van het bodem- en watersysteem grenzen kent. Dat leidt tot de conclusie dat ze wil sturen op een robuust en duurzaam (toekomstbestendig en veerkrachtig) bodem- en watersysteem. Bij het maken van ruimtelijke keuzes en bij gebiedsontwikkeling wil de provincie de (on)mogelijkheden van het bodem- en watersysteem vroegtijdig betrekken. Zo bereikt de provincie dat de potentie van de ondergrond op lange termijn intact blijft en het systeem van bodem en ondergrond economisch en maatschappelijk optimaal wordt benut.

Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020

Het MJPBO richt zich op de raakvlakken met én tussen verschillende beleidsvelden. Het is een vehikel om met een integrale blik te werken aan maatschappelijke opgaven, waar bodem en ondergrond een significante rol spelen. Het MJPBO is het raamwerk, waarbinnen de komende jaren de uitvoering plaatsvindt.

Het MJPBO stoelt op vier pijlers die aansluiten op actuele maatschappelijke vraagstukken. Daarbij is de bodem de verbindende factor. Het overkoepelende doel is een ruimtelijke inrichting waarbij rekening gehouden wordt met bodem en ondergrond. Bij de uitvoering werken we samen met partners en willen we gebruik maken van de energieke samenleving. In deze voortgangsrapportage wordt de thematische indeling uit het MJPBO aangehouden.

In 2017 heeft er een ambtelijke herijking plaatsgevonden van het MJPBO. Vanuit die herijking is de focus vastgesteld op 4 onderwerpen. Dat zijn:

- de saneringsopgave
- toplaag (met name in relatie tot landbouw)
- bodemenergie
- integrale opgave voor bodem en ondergrond vanuit de Omgevingswet.

3. Programmering, financiering en bestedingen 2017

Programmering en financiering

Het MJPBO biedt een raamwerk voor activiteiten voor een periode van zes jaar. Daarbinnen kan worden meebewogen met de ontwikkelingen die zich voordoen en de betrokkenheid van partners. Gezien de dynamiek binnen de beleidsthema's is het bewust niet van tevoren vol geprogrammeerd. De

bodemmiddelen kunnen worden ingezet als cofinanciering van projecten, die samen met partners uitgevoerd worden. Het MJPBO raakt ook aan andere provinciale beleidsvelden en programma's, zoals landbouw, natuur, (drink)water, energietransitie, landelijk gebied en ruimtelijke inrichting. Door te zoeken naar integraliteit en het koppelen van bodemmiddelen aan andere programma's kunnen de programma's elkaar wederzijds versterken en kunnen programmadoelen sneller bereikt worden.

De dekking van het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond 2015-2020 komt uit de middelen op de begroting voor kerntaak 2 Milieu, energie en klimaat, plandoel Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland en uit de decentralisatie-uitkering Bodemsanering. Dit zijn rijksmiddelen, die via de decentralisatie-uitkering Bodemsanering van het Rijk in het Provinciefonds zijn opgenomen. Met de ondertekening van het Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 op 17 maart 2015 is voor de jaren 2016 tot en met 2020 de decentralisatie-uitkering Bodemsanering gewaarborgd. Programmering van de middelen gebeurt jaarlijks via de jaarschijven van de begroting. Verantwoording over de besteding van de middelen vindt plaats aan uw Staten via de jaarlijkse Planning & Control-cyclus.

Bestedingen 2017

In de Jaarstukken 2017 vindt de verantwoording plaats van de uitgaven in 2017 voor het MJPBO (plandoel Een goede leefomgevingskwaliteit in Gelderland). Totaal is circa € 6,05 miljoen besteed.

4. Realisatie activiteiten en projecten in 2017

Hieronder volgt per onderdeel van het MJPBO wat de doelen zijn en wordt een toelichting gegeven op de activiteiten en projecten die in 2017 hebben plaatsgevonden.

4.1. Ruimtelijke inrichting met begrip voor de ondergrond

4.1.1. Doel en ambitie

Doel: In ruimtelijke inrichtingsprocessen worden bodem en ondergrond volwaardig meegenomen

De ambitie is om in de looptijd van dit MJPBO te borgen dat in ruimtelijke trajecten rekening wordt gehouden met de karakteristieken en diensten van de ondergrond.

4.1.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

In 2017 zijn voor het onderdeel 'Ruimtelijke inrichting met begrip van de ondergrond' zijn een groot aantal projecten uitgevoerd die een bijdrage hebben geleverd aan een meer bewuste omgang met de ondergrond in ruimtelijke planprocessen en in het maken van afwegingen daarbinnen. Via een stimuleringsregeling hebben wij bijgedragen aan het op orde krijgen van data van de ondergrond. Er zijn circa 30 projecten uitgevoerd met een omvang van totaal € 235.000.

4.2. Waarborgen van gezondheid van mens en bodem- en watersysteem

4.2.1. Doel en ambitie

Doel: Door herstel en beheer is een afdoende kwaliteit van bodem en ondergrond voor de gewenste maatschappelijke en ecologische functies gewaarborgd.

De ambitie voor de aanstaande periode is vierledig:

1. aanpak bodemverontreiniging (spoedlocaties)
2. kennis verkrijgen over nieuwe vormen van bodemverontreiniging (bijvoorbeeld medicijnen in grondwater)
3. weten of de kwaliteitsdoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water haalbaar zijn
4. het vormgeven van een nieuwe en verbrede bodemkwaliteitszorg voor Gelderland gebaseerd op de werkwijze van de Omgevingswet.

4.2.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

Saneringen door de provincie

Sinds de jaren '90 van de vorige eeuw voert de provincie bodemsaneringen uit, wanneer sprake is van spoedeisende gevallen en geen veroorzaker of eigenaar aangesproken kan worden. Dit worden vangnetgevallen genoemd. Op dit moment heeft de Provincie Gelderland nog 31 bodemsaneringen in uitvoering, 9 in de actieve saneringsfase en 23 bevinden zich (na afronding van de actieve sanering) in de fase van monitoring en nazorg. In drie gevallen gaat het om eeuwigdurende nazorg, in de meeste gevallen zal 10 tot 20 jaar monitoring plaatsvinden tot er een stabiele eindsituatie is ontstaan. In 2017 is onderzocht hoe de provincie in de toekomst met deze locaties wil omgaan (zelf uitvoeren van nazorg of overbrengen naar een nazorgorganisatie). In 2018 gaan we vier pluïmen met grondwaterverontreiniging onderbrengen in het Gebiedsgericht grondwaterbeheer van Apeldoorn. We onderzoeken of de locaties met eeuwigdurende nazorg kunnen worden ondergebracht bij de Stichting nazorg stortplaatsen. Dit is een stichting binnen onze eigen organisatie voor beheer en nazorg van voormalige stortplaatsen waar wij de zorg voor dragen. Tevens verkennen wij of we de locaties met kortdurende monitoring van 10 tot 20 jaar onder kunnen brengen in een landelijke nazorgorganisatie voor bodemverontreinigingen.

Voortgang spoedlocaties

Gedurende de doorlooptijd van het bodemconvenant 2010-2015 heeft de provincie alle spoedeisende bodemverontreinigingslocaties in beeld gebracht. De locaties waar sprake was van gezondheidsrisico's voor de mens zijn in deze periode gesaneerd of beheerst (51 locaties). In het tweede bodemconvenant 2016-2020 is opgenomen dat voor 2018 een beschikking moet zijn genomen op alle bekende spoedlocaties met verspreidingsrisico's en ecologische risico's. Dit is gelukt.

Deze locaties moeten in 2020 gesaneerd dan wel beheerst zijn. Er ligt een aanvullend uitvoeringsplan voor een gefaseerde aanpak van deze locaties in de jaren 2018 tot en met 2020. Hiervoor is gekozen omdat de Omgevingswet is uitgesteld tot 2021 en er nog steeds 'nieuwe' vangnetgevallen kunnen bijkomen. In de statenbrief 'Aanpak locaties bodemverontreiniging waar GS bevoegd zijn (PS2017-138) is toegelicht waarom het aantal vangnetgevallen is toegenomen en hoe het kan dat incidenteel nieuwe locaties op de spoedlijst komen.

In deze statenbrief is aangegeven dat eind 2017 een extra controleslag zou worden uitgevoerd naar voormalige chemische wasserijen die mogelijk onterecht niet op de spoedlijst zijn gekomen. Ook is in deze statenbrief toegezegd om de mogelijke extra vangnetgevallen tijdig inzichtelijk te krijgen. Hiervoor zouden wij een extra controle uitvoeren op de spoedlijst om te zien of er sprake is van "gezonde" bedrijven die aan zet zijn. Dit vergt veel locatiebezoek en overleg met bedrijven.

De controleslag op chemische wasserijen is in maart 2018 afgerond en er zijn 385 locaties opnieuw beoordeeld, hiervan zijn 265 locaties destijds terecht afgeboekt en daar is geen vervolg nodig. Van 93 locaties gaan we in 2018 de historische informatie controleren bij de gemeentelijk archieven, hier kan alsnog een vervolgaanpak nodig zijn. Bij 27 locaties is sowieso vervolgonderzoek in de vorm van veldwerk nodig om de juiste situatie in beeld te brengen. Hieruit kunnen nog spoedeisende locaties voortkomen waarop wij dan verder actie moeten ondernemen de komende twee jaar. De controleslag op de bestaande spoedlijst op bedrijven waar al sprake is van een lopende sanering of die komende jaren verplicht moeten gaan saneren is inmiddels ook uitgevoerd. Er is gekeken of deze bedrijven na de crisistijd nog financieel gezond zijn voor de aanpak van de bodemverontreiniging. De eerste screening is op basis van gedeponeerde jaarcijfers verricht en daaruit zijn zeven bedrijven voortgekomen die mogelijk minder financieel draagkrachtig zijn. Voor drie locaties zijn ondertussen oplossingen gevonden en is de aanpak geborgd. Wij gaan de vier resterende locaties in 2018 bezoeken om de aanpak te bespreken.

Wij anticiperen hierbij op de komst van de Omgevingswet waarbij de bodemdossiers overgaan naar gemeenten. In het Convenant bodem en ondergrond is afgesproken dat we de bodemdossiers zorgvuldig overdragen. De laatste stand van zaken met betrekking tot de spoedlijst is dat er nog 97 niet afgeronde locaties op staan waarvan:

- 4 locaties waar de sanering nog gestart moet worden
- 29 locaties waar een sanering door provincie loopt
- 64 locaties waar een sanering door derden loopt.

Asbestsaneringen

In 2017 is er een nieuw vangnetgeval bij gekomen. Het gaat hierbij om een asbestverontreiniging op een speelplaats en omliggende tuinen De Bijvank in Dinxperlo, gemeente Aalten. Deze verontreiniging was voor de bouw van de woonwijk in de jaren zestig al aanwezig door resten van asbesthoudende oorlogspuin in de bodem. De gemeente Aalten heeft in onze opdracht de speeltuin begin dit jaar alvast gesaneerd. Wij hebben de omvang van de verontreiniging in de omliggende tuinen verder in beeld is gebracht. In 2018 worden de omliggende tuinen in onze opdracht gesaneerd.

4.3. Transitie naar duurzame energievoorziening

4.3.1. Doel en ambitie

Doel: In de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening wordt de bijdrage van bodem en ondergrond duurzaam benut.

De ambitie is om de bodem als energieleverancier en –bufferaar optimaal te benutten. Deze functies zullen duurzaam en veilig moeten worden ingepast in de ruimtelijke inrichting en gerelateerd worden aan andere functies in de ondergrond.

4.3.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

Onderzoek potentie geothermie Renkum, Arnhem-Nijmegen en Eerbeek

In 2017 is vooral informatie ingewonnen om te komen tot meer zekerheid over een potentiële locatie voor een proefboring in Gelderland. Inmiddels is er bij Parenco een consortium opgericht dat aan de slag wil met energiewinning door middel van geothermie. Er zijn verbindingen gelegd met vergelijkbare initiatieven in Nijmegen en Eerbeek. De ambitie is om informatie, ervaringen en kennis uit te wisselen. Op landelijk niveau, via de Green Deal, zal in 2018 of begin 2019 worden bepaald welke locatie(s) in aanmerking komen voor een boring.

4.4. Duurzaam beheer van (grond)water

4.4.1. Doel en ambitie

Doel: Door duurzame benutting en beheer van bodem en ondergrond wordt voldoende beschikbaarheid van grondwater van voldoende kwaliteit gewaarborgd.

De ambitie van het MJPBO is om aan het einde van de doorlooptijd een beter beeld te hebben van het grondwatersysteem, de functies die daarin door de samenleving wenselijk worden geacht en de wijze waarop duurzaam beheer kan worden ingevuld. Deze ambitie wordt bereikt door het uitvoeren van verkenningen, het doen van onderzoek naar de grondwaterkwaliteit en het uitvoeren van pilots.

4.4.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

Uitvoeren projecten in het kader van de gebiedsdossiers grondwaterkwaliteit

Binnen dit programmaonderdeel zijn een groot aantal kleinere projecten uitgevoerd. Het betreft advisering over nazorg en gebiedsgericht beheer en een aantal grotere projecten die navolgend worden toegelicht.

Meting diergeneesmiddelen

In 2017 is een verkennende studie uitgevoerd naar diergeneesmiddelen in mest, (water)bodem, grondwater en oppervlaktewater. Het onderzoek richt zich op de kalver- en varkenshouderij en met name op het risico van uitspoeling. De rapportage wordt voor de zomer verwacht.

Monitoring en onderzoek

In drie grondwaterbeschermingsgebieden is onderzoek gedaan naar geneesmiddelen en andere opkomende stoffen in grond- en oppervlaktewater. De resultaten worden gebruikt om te beoordelen of maatregelen in deze drie gebieden noodzakelijk zijn en zo ja, welke maatregelen het meest effectief en efficiënt zijn.

Bezemactie

In Oost-Gelderland is de actie “Bezem door de middenkast” uitgevoerd. Het doel van deze actie is om verouderde, niet meer toegelaten gewasbeschermingsmiddelen op een nette manier af te voeren zodat deze niet meer in het milieu terecht komen. 350 agrariërs hebben zich aangemeld. Het aantal opgehaalde kilo's is nog niet bekend.

Implementatieplan grondwaterbeschermingstaken

De omgevingsverordening bevat bepalingen voor gemeenten ter bescherming van het grondwater dat wordt gebruikt voor de openbare drinkwatervoorziening. Op grond van een daarvan moeten gemeenten bodem beschermende voorschriften verbinden aan vergunningen voor bedrijven in grondwaterbeschermingsgebieden. Deze voorschriften staan in de verordening. Voor bedrijven die niet vergunningplichten zijn gelden ze rechtstreeks. Gemeenten moeten tevens toezicht houden op de naleving ervan. Om tot uitvoering van genoemde taken te komen is in 2017 in samenwerking met betrokken gemeenten en omgevingsdiensten – gestart met het opstellen van een implementatieplan bedoeld als handreiking voor gemeenten. Er komt onder andere in te staan om welke bedrijven het gaat en hoe berekend kan worden hoeveel tijd de uitvoering van de gemeentelijke taken naar verwachting in beslag zal nemen. De gemeenten zijn vervolgens verantwoordelijk voor de uitvoering van dit plan en geven daartoe wellicht (gedeeltelijk) opdracht aan hun omgevingsdienst.

4.5. Werken aan een gezonde toplaag voor landbouw, natuur en klimaat

4.5.1. Doel en ambitie

Doel: Gebruik van de toplaag draagt bij aan het behouden en/of bereiken van een afdoende kwaliteit voor verschillende maatschappelijke en ecologische functies.

De ambitie is om landbouw en natuur in het landelijk gebied samen te laten optrekken, met een gezonde toplaag en goed grondwater als gemeenschappelijke basis. Daarbij is het belangrijk dat de landbouwsector en de natuurorganisaties inzetten op duurzaam landgebruik. Met duurzaam landgebruik zijn doelen van de sectoren zelf, van de Provincie en van andere partijen geholpen. Daarnaast draagt het bij aan te behalen klimaatdoelen.

4.5.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

Binnen dit programmaonderdeel hebben we in 2017 ruim € 1 miljoen besteed.

Subsidies

Er is een grote behoefte om gebruik te maken van de regeling kennisontwikkeling en kennisverspreiding duurzame toplaag. De eerste aanvragen zijn in juni 2017 ingediend en inmiddels zijn er 20 projecten draaiend. Het merendeel loopt 3-4 jaar omdat effecten van duurzamere methoden van bodemgebruik pas na langere tijd meetbaar zijn. Resultaten zijn nog niet beschikbaar omdat het merendeel van de projecten pas in het groeiseizoen 2018 zijn gestart. In elk project is de verspreiding van kennis een vereiste.

De regeling is dusdanig succesvol dat het subsidieplafond is bijna is bereikt.

Hieronder volgt per subsidieproject een korte toelichting.

Circulair terreinbeheer

In 2017 is door de biomassa alliantie partijen waar de provincie onderdeel van uitmaakt ingezet op bevorderen van inzet van berm en slootmaaisel als bodemverbetering of in combinatie met producten zoals het project van berm tot bladzijde. Er is een website opgezet waar de activiteiten worden beschreven: www.circulairterreinbeheer.nl. Vraag en aanbod worden steeds beter op elkaar afgestemd. De provincie heeft onder andere haar maaiselverwerking duurzaam aanbesteed.

Hergebruik van de vrijkomende toplaag

Er zijn in 2017 verschillende sporen ingezet om bovengrond die vrijkomt bij infrastructurele werken en bij natuurinrichtingsprojecten anders te gaan inzetten dan deze te dumpen in diepe gaten of te begraven. Dit blijkt namelijk conform de door ons uitgevoerde maatschappelijke kosten-batenanalyse de slechtste oplossing. Het kan duurzamer! Verschillende mogelijkheden worden nu verkend om die grond af te zetten: ter verbetering arme zandgronden (pilotproject 't Klooster), grond gebruiken bij bomentelers (pilot in Betuwe) en kleigrond gebruiken om oxidatie van veen te remmen (pilot bij Veenweide Innovatiecentrum).

Gezonde Toplaag Gelderland

Vanuit het programma Bodem en Ondergrond is een proces geïnitieerd waarbij in relatie tot de agrarische sector wordt geprobeerd om tot een gemeenschappelijk en samenhangende aanpak te komen dat meerdere provinciale belangen dient. Hierbij is de verbinding gelegd tussen water, natuur, klimaat en bodem. Resultaat is dat het gedachtegoed van Natuur Inclusief de basis is van de aanpak. Vanuit deze brede aanpak kan, naar verwachting, veel meer en beter worden aangesloten op de belangen en mogelijkheden van de boer.

Project Soil Health Index

Met het geld is een projectplan geschreven, waarmee de initiatiefnemers op zoek zijn gegaan naar draagvlak en participanten. Resultaat is de samenwerking met een aantal partijen (Provincies Flevoland en Zeeland, project Flevo Campus, recent ASR/Vitens/Rabobank en mogelijk Eurofins).

Park Lingezegen plus 'aankoop' grond van N&L

In 2017 hebben GS besloten (pachttuitgifte 2018) om de 12,5 ha grond gelegen in Park Lingezege voor vijf jaar beschikbaar te stellen voor een experiment bodemherstellende landbouw. Tevens is er een nulmeting gedaan (€11.000) om de huidige kwaliteit van de betreffende percelen vast te stellen.

Project 30 Boeren 30 meningen

Deze opdracht heeft geleid tot een boeiende rapportage met analyses van de interviews van 30 melkveehouderijen over hun bedrijfsvoering en hun zorg voor de bodem. Dit levert goede aanknopingspunten voor vervolgacties bij melkveehouders.

Project met hennep/circulaire economie

Gesprekken over het telen van vezelhennep als rotatiegewas bij boomtelers om daarmee het bodemleven mogelijk op te krikken en de bodemdichtheid mogelijk te verbeteren. We verwachten dat we in 2018 waarschijnlijk een subsidieaanvraag voor kennis van de werking van de Toplaag ontvangen. De aanpak zal in 2018 operationeel worden.

4.6. Aansluiten bij de energieke samenleving

4.6.1. Doel en ambitie

Doel: Provincie nodigt belanghebbenden uit tot gedeeld mentaal eigenaarschap van een duurzame benutting van bodem- en watersysteem

Dit subdoel richt zich op samen werken aan samenwerking, het faciliteren van dialoog en kennisuitwisseling en het creëren van goede randvoorwaarden.

4.6.2. Uitgevoerde activiteiten en projecten

Platform Gelders Ondergrond Overleg

De provincie Gelderland participeert in het Gelders Ondergrond Overleg (GOO). Dit is een platform voor de medewerkers bij Gelderse gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en provincie die zich met bodem en ondergrond bezighouden. Doel van het platform is kennisdeling, afstemming van beleid en uitvoering van gezamenlijke projecten, gericht op de uitvoeringspraktijk. De provincie draagt financieel en inhoudelijk bij aan het GOO. In 2017 heeft het GOO stappen gezet om de transitie te maken naar een verbreding van 'ondergronds' onderwerpen. Met name voor gemeenten en omgevingsdiensten gaat de verandering in opgaven, taken en verantwoordelijkheden een grote impact hebben

Faciliteren kennisuitwisseling, bewustwording en netwerken

Gezien de ontwikkelingen waarvoor wij de komende jaren zijn gesteld heeft de provincie op verzoek van VNG, Rijkswaterstaat en GOO het initiatief genomen om samenwerkingsstrategie op te stellen. De strategie bestaat uit meerdere sporen:

- bewustwording: zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau moet men zich gaan beseffen wat de toekomstige opgaven betekenen.

- kennis: Er moet kennis worden ontwikkeld. Samen met Hogeschool Van Hall Larenstein werken we aan een module die gaat over integrale belangen en samenwerken. Deze module komt beschikbaar voor studenten, ambtenaren en bestuurders.
- organisatie: welke organisatie past bij de opgave?
- instrumentarium: welk instrumentarium is nodig om op verschillende niveaus de juiste afweging te kunnen maken.

Landelijk overleg IPO en Bodemconvenanten

In IPO-verband vindt in diverse werkgroepen afstemming over bodem- en ondergrondbeleid en standpuntbepaling in landelijke dossiers plaats. De provincie Gelderland hecht grote waarde aan, daar waar mogelijk, samen optrekken met andere overheden. Ook zijn we actief om cofinanciering vanuit landelijke programma's te werven voor onze activiteiten.

5. Conclusie.

2017 was het derde jaar van uitvoering van dit meerjarenprogramma. In 2017 is gewerkt aan de spoedopgave voor bodemsanering. Dit was een resultaatsverplichting op grond van het 'Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties' 2010-2015. Conform de afspraak zijn de spoedlocaties met verspreidingsrisico's en ecologische risico's in beeld gebracht en is een gefaseerde aanpak voor de afronding in 2017 ingezet.

In 2017 is daarnaast ingezet op bewustwording van een duurzaam gebruik van de bodem, zijn diverse onderzoeken en projecten uitgevoerd, is dialoog gevoerd met partijen in Gelderland en landelijk.

Met deze inzet is een bijdrage geleverd aan de beoogde effecten voor 2020, zoals genoemd in het MJPBO.